

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

**Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný
zo zdrojov EÚ**

Mgr. Michaela Januchová

Inovácie v práci s povinnými literárnymi textami

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Michaela Januchová

Kontakt na autora: Gymnázium arm. gen. L. Svobodu, Komenského 4, 066 01 Humenné
michaelajanuchova@gmail.com

Názov OPS/OSO: Inovácie v práci s povinnými literárnymi textami

Rok vytvorenia 2015

OPS/OSO: XIII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: PhDr. Lívia Karnižová

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

aktivizujúce metódy, literárny text, povinná literatúra,

Anotácia

Práca sa zameriava na praktické využitie aktivizujúcich metód pri práci s povinnými literárnymi textami v 1. ročníku gymnázia. Popisuje aktivity, činnosti učiteľa i žiakov, podrobne analyzuje jednotlivé kroky súvisiace s konkrétnou vyučovacou metódou (zhodnotenie, pozitíva i možné opatrenia do budúcnosti). Súčasťou práce je kompletný scenár 5 vyučovacích hodín literatúry v 1. ročníku. V práci uvádzam inšpirácie, ako pracovať s literárnym textom zážitkovou formou.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Metódy a formy práce podporujúce rozvoj myslenia a kreativity žiakov	1371/2014 – KV
Praktické uplatňovanie kreativizujúcich a aktivizujúcich metód a koncepcií v edukácii so zacielením na rozvíjanie kooperatívnych zručností žiakov	1060/2013 – KV
Aplikácia moderných vyučovacích metód a koncepcií vo vyučovaní predmetu slovenský jazyk a literatúra	1257/2013 – KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM VALASKÁ ŠKOLA MRAVÚV STODOLA	7
1.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 1	7
2 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM MOR HO!	11
2.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 2.....	11
3 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM KEĎ BÁČIK Z CHOCHOĽOVA UMRIE.....	17
3.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 3	17
4 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM ŤAPÁKOVCI	23
4.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 4	23
5 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM MACO MLIEČ.....	27
5.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 5	27
ZÁVER	31
ZOZNAM PRÍLOH	33

ÚVOD

Mnohé výskumy čitateľskej gramotnosti poukazujú na jeden významný fakt. Čím kladnejší vzťah majú respondenti k čítaniu a čím viac čítajú, tým lepšie výsledky vykazujú a majú lepšie predpoklady na uplatnenie sa vo svojom živote. Jednou z hlavných inštitúcií, ktorá by mala budovať pozitívny vzťah k čítaniu, je škola. Na to, aby podnietila svojich žiakov k čítaniu, často využíva povinné literárne texty.

Keďže povinná literatúra nie je pre žiakov obľúbenou témou, myslím si, že zvolením vhodnej vyučovacej metódy pri práci s textom vyučujúci dokáže zmotívovať žiaka k čítaniu literárnych diel a k spoločnému riešeniu problémov, ktoré dielo prináša. Žiak si tak uvedomuje, že sa stáva pri práci s literárnym textom rovnocenným partnerom a jeho vlastný názor o diele je v triede dôležitý.

Práca **Inovácie v práci s povinnými literárnymi textami** pozostáva z piatich hlavných kapitol, ktoré majú aj svoje podkapitoly.

Štruktúra všetkých piatich kapitol OPS (overená pedagogická skúsenosť) je v podstate rovnaká. Vo všetkých sa venujem aplikácii, praktickému využitiu aktivizujúcich metód pri práci s povinnými literárnymi textami na vyučovacích hodinách v 1. ročníku strednej školy (gymnázia). V úvode každej kapitoly uvádzam krátky komentár k literárnemu textu a potom sa venujem opisu scenára vyučovacej hodiny. V prvej kapitole opisujem scenár vyučovacej hodiny s literárnym textom *Valaská škola mravúv stodola*, v druhej kapitole uvádzam svoju OPS v podobe opisu vyučovacej hodiny, na ktorej žiaci pracovali s literárnym textom *Mor ho!*, predmetom tretej kapitoly je scenár vyučovacej hodiny s literárnym textom *Keď báčik z Chochol'ova umrie*. Práca s literárnym textom *Ťapákovci* je opísaná v scenári vyučovacej hodiny vo štvrtej kapitole mojej OPS. V poslednej piatej kapitole opisujem v scenári vyučovacej hodiny skúsenosti s literárnym textom *Maco Mlieč*. Takto predostreté hodiny tak nadobúdajú pri splnení istých podmienok charakter tvorivosti, zábavnosti, so zreteľom na študenta ako aktívneho činiteľa.

Pedagogická prax mi ukázala, že v súčasnej dobe je žiak pri povinných literárnych textoch pasívnym prijímateľom informácií a tieto texty stanovené v ISCED 3 berie ako „nutné zlo“ a prijíma ich s nevôľou, preto som sa rozhodla dať v OPS priestor takým aktivizujúcim metódam pri práci s literárnym textom, ktoré budú žiaka „tlačiť“ práve na jednej strane k väčšej samostatnosti, na strane druhej budú v ňom rozvíjať prosociálnosť, donútiť ho v istých fázach vyučovacej hodiny viac kooperovať s ostatnými spolužiakmi, aby tak spoločne mohli prezentovať výsledok svojej práce. V OPS budem využívať také metódy, ktoré budú robiť žiaka pri prijímaní informácií z textu počas celej vyučovacej hodiny aktívnym (problémové metódy, diskusné metódy, hry, situačné metódy, inscenačné metódy).

Práca je určená všetkým typom stredných škôl. Vychádza z požiadaviek vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia, menovite predmetu slovenský jazyk a literatúra.

Hlavný cieľ:

- pomôcť učiteľovi pri práci s povinnými literárnymi textami v jeho predmete,
- poukázať na význam a dôležité miesto zážitkového učenia vo výchovno-vzdelávacom procese,
- rozvíjať u žiaka prosociálnosť a kreatívne myslenie

- pozitívne motivovať žiakov k čítaniu povinných literárnych textov

Čiastkové ciele:

- pomôcť pri príprave učiteľa v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu,
- rozvíjať u žiakov zážitkové učenie,
- viesť žiakov k samostatnosti i ku spolupráci s ostatnými členmi v skupine, ktorej sú členom,
- rozvíjať u žiaka nielen kognitívne, ale najmä afektívne a psychomotorické kompetencie,
- inšpirovať učiteľa pri tvorbe a aplikácii podobných (alebo aj ďalších) aktivizujúcich metód pri práci s povinnými literárnymi textami vo všetkých ročníkoch strednej školy.

Mojím hlavným cieľom v predkladanej OPS bude popísať skúsenosti s realizáciou piatich vyučovacích hodín, na ktorých som pri práci s povinnými literárnymi textami využila rôznorodé aktivizujúce metódy, aby som tak motivovala žiakov k pozitívnemu vnímaniu povinných literárnych textov.

Táto práca má byť inšpiráciou k tomu, ako možno do výchovno-vzdelávacieho procesu zapojiť aj žiaka, a to takým spôsobom, aby to nepocíťoval ako práťaž, naopak, sám túžil po objavovaní tajov literatúry.

1 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM VALASKÁ ŠKOLA MRAVÚV STODOLA

Moja pedagogická skúsenosť mi ukazuje, že zbierku básní *Valaská škola mravúv stodola* žiaci prijímajú na vyučovacej hodine často s nevôľou, reagujú na jazykovú nezrozumiteľnosť básní a tiež na zastaranosť témy, ktorá mladým ľuďom vo veku pätnásť rokov nič nehovorí.

Mojou úlohou bolo vhodnými aktivizujúcimi metódami priviesť žiakov pri práci s textom k aktívnemu zážitkovému učeniu, aby žiak nemal na hodine pocit, že len pasívne prijíma text, ale ho aj v jednotlivých aktivitách počas hodiny aktívne spracováva, spolupracuje s ostatnými členmi v skupine.

Pri práci s literárnym textom *Valaská škola mravúv stodola* som využívala aktivizujúce metódy, vychádzajúc z teórie autorov Kotrbu a Lacinu (2007) a Lokšovej a Lokšu (2003).

1.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 1

TEMATICKÝ CELOK: Epická poézia

TÉMA: Čítanie *lyricko-epickej básne s porozumením*

PREDMET: slovenský jazyk a literatúra

ROČNÍK: prvý, stredná škola

UČEBNÉ CIELE:

kognitívne

- vyhľadať informácie v súvislom umeleckom texte
- rozlíšiť podstatné informácie od menej podstatných
- transformovať text do inej jazykovej podoby

afektívne

- vyjadriť svoj emocionálny a estetický zážitok z textu
- vyjadriť vlastný názor na negatívne javy v spoločnosti

psychomotorické

- zahrať komunikačnú situáciu
- písomnou formou vypracovať zadanú úlohu

VYUČOVACIE METÓDY : problémové metódy: heuristická metóda, úlohy na predvídanie, úlohy zostavované samostatne, brainstorming, inscenačná metóda

VYUČOVACIE FORMY : skupinová práca

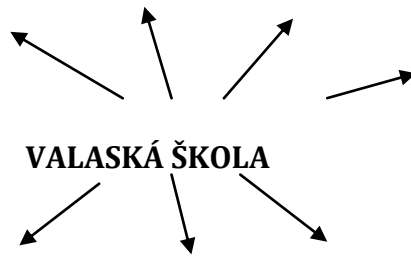
MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ PROSTRIEDKY: text z Čítanky pre 1. ročník gymnázií, zošit, písacie potreby, Nárečový slovník (elektronická podoba).

ÚVODNÁ - MOTIVAČNÁ ČASŤ:

/5 min./

Na úvod vyučovacej hodiny som zadala žiakom úlohu na tvorbu brainstormingu. Na tabuli mali napísané slovo *Valaská škola*, ich úlohou bolo napísať na tabuľu čo najviac slov - prídavných mien, ktoré sa im vybaví pri vyslovení tohto spojenia. Aká je valašská škola?... Žiaci postupne spontánne zapisovali slová na tabuľu. Cieľom tejto aktivity bolo vyvolať u žiakov predstavivosť a postupne ich pripraviť na kľúčový text celej hodiny - jednu báseň z diela *Valašská škola mravúv stodola*.

Použitá metóda: **brainstorming**

Obrázok 1 Brainstorming k pojmu valaská škola

Prameň: vlastný návrh

(Žiaci zapisovali na tabuľu slová typu: jednoduchá, prostá, obyčajná, prírodná, praktická, horská, potrebná...)

Pri tejto aktivite som sa snažila žiakom poukázať na skutočnosť, že tak, ako je jednoduchá, prostá škola valachov, medzi ktorými autor istý čas žil, tak sú jednoduché, prosté, no na životné múdrosti bohaté jeho básne.

HLAVNÁ ČASŤ:

Po ukončení úvodnej aktivity sa 15 žiaci v triede rozdelili do troch pracovných skupín. V každej skupine bolo 5 žiakov (podľa vylosovanej farby – biela, modrá, červená), ktorí si vytvorili svoje pracovné miesto. Všetkým skupinám som rozdala jednu báseň z diela Valaská škola mravúv stodola – *Kde gazdiná korhelkyňa, tam je i prázdna kuchyňa*.

Kde gazdiná korhelkyňa, tan jei prázdna kuchyňa

*Šla gazdiná do jarmeku kupovať vretená,
stavila sa trochu v krčme smadem prinútená.
Když se s kterúsi kmotričku trochu podnapila,
potem v rínku místo vreten hrncúv nakúpila.
Jide do domu s hrncami, úzka jej cesta,
Tmú má v očoch, potýka se, statečná nevesta.
Vstupujíc do jizby, na prah s nohú zavadila,
spadla prez prah dolu nosem a hrnce pobila.
Muž nevedel, čo se robí, začína j kriesiť,
Ona hrnce oplakává a prahu chce hresiť.
„Čo je, že se mi nemůžú žádné hrnce zdarit’?
Naposledy, čo mi po nich, nemám čo v nich varit’!“*

Keďže išlo o text písaný v slovakizovanej češtine, žiaci si ho mohli viackrát prečítať v skupinách (tiché čítanie) a potom som im postupne zadávala jednotlivé aktivity.

Aktivita č. 1

/15 min./

Zadanie pre žiakov: Pretvorte uvedenú báseň do podoby zrozumiteľnej pre súčasného teenagera, ktorý v komunikácii využíva slangová slová.

Slová v básni môžete meniť tak, aby význam básne a jej odkaz sa nezmenil. Vytvorte aj výstižný názov vami vytvorenej básne.

Použitá metóda: transformácia textu

Počas skupinovej práce som pozorovala prvotný šum, niektorí žiaci mali problém porozumieť slovným tvarom v slovakizovanej češtine, ale keď pochopili, že niektoré slová môžu významovo a formálne meniť, chytili sa toho a tvorili.

Po ukončení práce zástupcovia jednotlivých skupín prečítali vytvorený text pred triedou. (Príloha 1) Každý výstup bol odmenený potleskom.

Touto aktivitou som sledovala, ako žiaci porozumeli textu, lebo ich prvotnou úlohou bolo porozumieť básni a potom ju pretvoriť do slangovej podoby. Bola som prekvapená, ako žiaci spontánne využívali slangová slová a študentský spôsob vyjadrovania.

Aktivita č. 2

/15 min./

Zadanie pre žiakov: Pretvorte uvedenú báseň do podoby zrozumiteľnej *pre starých rodičov, žijúcich na dedine, ktorí v komunikácii využívajú nárečové slová.*

Slová v básni môžete meniť tak, aby význam básne a jej odkaz sa nezmenil. Vytvorte aj výstižný názov vašej vytvorenej básne.

Použitá metóda: transformácia textu

Pri tejto aktivite som pozorovala, že žiaci mali s transformáciou textu trochu problém, pretože mnohí z nich neovládali nárečové slová zo zemplínskej oblasti, preto mohli používať nárečový slovník v elektronickej podobe.

Po ukončení aktivity opäť zástupcovia jednotlivých skupín predniesli svoj výtvor pred triedou. (Príloha 1)

Na záver hodiny každá skupina mala do tabuľky dať svoj hlas najlepšie vytvorenej básni v slangu a najlepšie vytvorenej básni v nárečí. Svoj hlas pre najlepšie texty som do tabuľky vyjadrila aj ja .

Tabuľka 1 Hodnotenie najlepšie vytvorenej básne

	Báseň - SLANG	Báseň - NÁREČIE	POČET HLASOV
Skupina BIELI			
Skupina MODRÍ			
Skupina ČERVENÍ			

Prameň: vlastný návrh

ZÁVEREČNÁ ČASŤ:

Skupinu žiakov, ktorá mala najväčší počet hlasov, som klasifikovala známkou výborný. Na záver hodiny som zadala žiakom domácu úlohu, ktorá mala byť pokračovaním práce s básňou.

Domáca úloha: Žiaci do budúcej hodiny literatúry zdramatizujú báseň Kde gazdiná korhelkyňa... Žiacky výstup nie je časovo obmedzený. Repliky jednotlivých postáv si vytvárajú žiaci sami. Dôležité je, aby sa žiacky výstup obsahovo zhodoval s ukážkou. (Príloha 1)

Použitá metóda: inscenačná metóda - štruktúrna inscenácia

Reflexia učiteľa na vyučovaciu hodinu:

Na úvod vyučovacej hodiny som pozorovala, že žiacky prvotný kontakt s básňou Kde gazdiná korhelkyňa... bol skôr negatívny. Žiakom prekážali v príjme informácií z textu najmä jazykovo nezrozumiteľné slová (historizmy, archaizmy či české výrazy), keďže text bol písaný v slovakizovanej češtine. No už počas aktivity č. 1, keď mali básneň pozmeniť na podobu zrozumiteľnú pre teenagera, som mala pocit, že vytvárať novú podobu básne sa žiakom veľmi páčilo.

Čo sa týka časového rozpätia na transformáciu textu, nie všetky skupiny pracovali rovnakým tempom. Niektorým skupinám chýbala nápaditosť, originalnosť. Počet žiakov v skupine bol, podľa môjho názoru, dostatočný, pretože mohli viacerí prispieť svojimi nápadmi k tvorbe novej básne.

Za menšie negatívum hodnotím aktivitu č. 2, pretože nie všetci členovia v skupine ovládali nárečie, tu som mala pocit, že pracujú len niektorí žiaci zo skupiny. Práve pri tejto aktivite bolo vhodné, aby niektoré skupiny ako pomôcku použili nárečový slovník.

Ciele, ktoré som si na úvod vyučovacej hodiny stanovila, sa realizáciou jednotlivých aktivít splnili. Žiaci najprv prijímali informácie z pôvodnej básne (porozumeli jej obsahu) a potom text transformovali do podoby slangovej a nárečovej.

Pozitívne hodnotím realizáciu domácej úlohy, tu sa žiaci zhostili hereckých rol veľmi dobre. Pri dramatizácii prejavili svoju originalitu (opitú gazdinú hral chlapec), mnohé veci si dotvorili podľa vlastného úsudku.

V budúcnosti odporúčam vyučujúcim častejšie využívať pri práci s „na prvý pohľad nezaujímavým“ textom rôzne obmeny textu, jeho dotvárania či dramatizácie, žiaci tak pracujú s textom formou zážitkového učenia.

2 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM MOR HO!

Pri práci s literárnym textom Mor ho! mali žiaci možnosť zažiť vyučovaciu hodinu realizovanú formou **aktivizujúcej metódy** – hry (Kotrba – Lacina, 2007). Pri práci s literárnym textom som využívala tajničku, osemsmerovku a prácu žiakov som premenila na akúsi „bodovaciu súťaž“. Žiaci tak mohli formou hry pracovať s literárnym textom, pričom v návale získavania herných bodov pozabudli na miestami zložité jazykové konštrukcie, ktoré sa v básni Mor ho! nachádzali.

2.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 2

TEMATICKÝ CELOK: Epická poézia

TÉMA: *Analýza epickej básne, čítanie s porozumením*

PREDMET: slovenský jazyk a literatúra

ROČNÍK: prvý, stredná škola

UČEBNÉ CIELE:

kognitívne

- vyhľadať kľúčové informácie v texte Mor ho!
- rozlíšiť podstatné informácie od menej podstatných

afektívne

- vyjadriť svoj emocionálny a estetický zážitok z textu
- vyjadriť vlastný názor na konanie Slovanov

psychomotorické

- písomnou formou vypracovať brainstorming na tému Slovan
- zdramatizovať ukážku Mor ho!

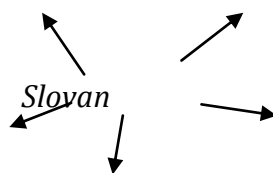
VYUČOVACIE METÓDY : hry – neinterakčné (tajnička, osemsmerovka), brainstorming, inscenačné metódy – štruktúrna inscenácia

VYUČOVACIE FORMY : frontálne vyučovanie, samostatná práca, skupinová práca

MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ PROSTRIEDKY: text z Čítanky pre 1. ročník gymnázií – ukážka z básne Mor ho!, zošit, písacie potreby, IKT- technika (notebook, interaktívna tabuľa)

ÚVODNÁ - MOTIVAČNÁ ČASŤ:

/ 5 min./

Obrázok 2 Náčrt brainstormingu

Prameň: vlastný návrh

Na úvod vyučovacej hodiny som zadala žiakom úlohu na tvorbu brainstormingu. Na tabuli mali napísané slovo *Slovan*, ich úlohou bolo napísať na tabuľu čo najviac slov, ktoré sa im vybavili pri vyslovení tohto slova. Žiaci postupne spontánne zapisovali slová na tabuľu. Cieľom tejto aktivity bolo vyvolať u žiakov predstavivosť a postupne ich

pripraviť na kľúčový text celej hodiny - ukážku z diela Mor ho, v ktorom Slovania mali významné postavenie.

Použitá metóda: **brainstorming**

HLAVNÁ ČASŤ:

Žiaci čítali kľúčový text celej hodiny – ukážku z diela Mor ho (Čítanka pre 1. ročník gymnázií a stredných škôl, str. 19-21), tiché čítanie individuálnou formou.

Po prečítaní ukážky som zadala všetkým žiakom v triede rovnaké aktivity. Za každú správne zodpovedanú otázku v jednotlivých aktivitách najrýchlejší žiaci v triede získavali body. Jednotlivé aktivity boli riešené žiakmi postupne a vždy po skončení istej aktivity nasledovalo jej vyhodnotenie. Získané body jednotlivých žiakov som si zapisovala na flipchart, takže bodové hodnoty žiakov boli na viditeľnom mieste v triede.

Aktivita č. 1

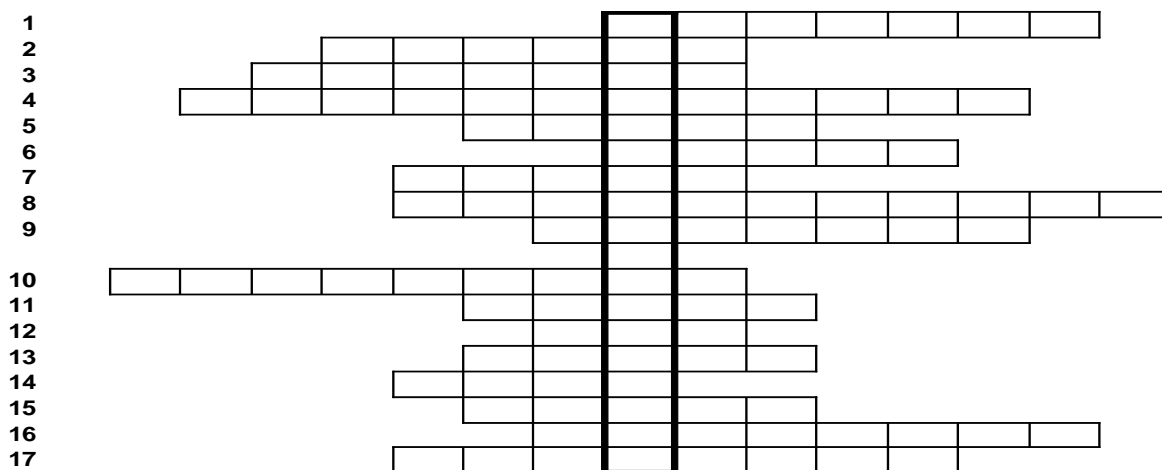
/ 15 min./

Zadanie: Prečítajte si pozorne ukážku a potom vyriešte tajničku podľa učiteľom postupne zadávaných otázok. Odpovede na otázky v tajničke nachádzajte v ukážke.

Použitá metóda: **hra – neinterakčná hra /tajnička/**

Na interaktívnej tabuli sa nachádzala kostra tajničky. Úlohou žiakov bolo postupne odpovedať na jednotlivé otázky, zadávané mojou osobou, žiaci mali vyhľadávať odpovede v texte. Žiak, ktorý najrýchlejšie našiel odpoveď na konkrétnu otázku, po mojom vyzvaní prišiel k tabuli zapísať správne riešenie. Zároveň správnosť svojho tvrdenia podložil konkrétnym veršom z ukážky. Za správnu odpoveď získal **1 bod**. Všetky otázky v tajničke boli zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti, nie na vedomostnú stránku.

TAJNIČKA

Obrázok 3 Kostra tajničky k ukážke z diela Mor ho!

Prameň: vlastný návrh

Otázky k tajničke:

1. Ako sa v súčasnosti označuje zastarané slovo z prvej strofy ukážky?
2. Aké označenie majú veľké stany v druhej strofe ukážky?
3. Aké je prvé slovo z hesla Slovanov?
4. Akú vlastnosť Slovanov symbolizujú tieto verše? „lež Božie dary nesú, chlieb a sol“ „ vždy Boží dar čakal na stole“
5. Akým slovom sa označoval v texte mladý chlapec?
6. K čomu prirovnáva autor pevnosť a silu Slovanov?
7. Doplníte výrok: „ Ja som pán Ríma a Rím je pán“
8. Akým slovným spojením označujú Slovania mier v druhej strofe?
9. Čo priniesli Slovania cárovi?
10. Aká bola cárova zlá vlastnosť?
11. Akú vonkajšiu vlastnosť majú Slovania?
12. Ako sa nazýval jeden z Božích darov pre cára?
13. Aký hrad stál nad Dunajom?
14. V tretej strofe cár vyzdvihuje svoju moc a vyhráža sa Slovanom. Akú svoju vlastnosť pritom ukazuje?
15. Ako sa nazýva jeden zo symbolov Slovenska?
16. Z tretej strofy vyplýva, že cár neprišiel s dobrým úmyslom. Aký mal zámer so slovenským územím?
17. Ktoré z postáv v ukážke majú prevahu kladných vlastností?

Správne znenie tajničky je: **HRDINSTVO SLOVANOV** (Príloha 2)

Po vyriešení tajničky som zadala žiakom úlohu, aby uviedli aspoň dve tvrdenia z ukážky, ktoré by dokazovali pravdivosť výroku v tajničke. Za správne uvedené tvrdenia najrýchlejší žiak v triede získal **2 body**.

Aby sa mohli prejavit' aj žiaci, ktorí neboli zruční v čítaní s porozumením, viedla som so žiakmi rozhovor o tom, ako sa súčasný človek môže stať hrdinom. Za zaujímavé názory získali 3 – 5 žiaci po **2 body**.

Aktivita č. 2

/20 min./

Každý žiak dostal papier s osemsmerevkou. V najkratšom čase mal vyriešiť osemsmerevku a dopracovať sa k výroku. Prvým piatim najrýchlejšími žiakmi som pridela po 5 bodov za správne vyriešenú osemsmerevku.

Zadanie: V osemsmerevke nájdite 15 vlastností – vonkajších aj vnútorných znakov, ktorými sa vyznačujú Slovania. V osemsmerevke hľadajte slová, aby boli vhodné do vety: Slovania sú..... Vychádzajte z ukážky. Po vyčiarknutí 15 vlastností ostane výrok zložený z 18 písmen.

Použitá metóda: **hra – neinterakčná (osemsmerovka)**

Osemsmerovka:

S	P	R	A	V	O	D	L	I	V	Í	S
L	O	M	O	D	R	O	O	K	Í	Í	S
O	H	I	N	V	Á	L	S	N	T	Í	P
Í	O	V	A	N	Í	Í	D	I	K	Z	U
N	S	N	E	D	N	O	V	O	J	D	R
T	T	D	R	Š	B	O	S	E	S	U	N
U	I	H	Y	O	C	Y	A	L	A	C	Í
H	N	P	L	A	V	O	V	L	A	S	Í
O	N	S	R	K	I	C	A	I	R	E	V
M	Í	P	I	N	Ž	Á	V	D	O	A	Ť

Obrázok 4 Osemsmerovka z ukážky z diela Mor ho!

Prameň: vlastný návrh

Správne vyčiarkaná osemsmerovka: **SLOVAN NEJDE SA ĽAKAŤ** (Príloha 2)

Po jej vyriešení som zadala všetkým žiakom úlohu, aby uviedli aspoň dve tvrdenia z ukážky, ktoré by dokazovali pravdivosť výroku v osemsmerovke. Žiak, ktorý najrýchlejšie vyhladal argumenty v texte, získal **2 body**.

ZÁVEREČNÁ ČASŤ:

/5 min. /

V závere vyučovacej hodiny som zhodnotila prácu celej triedy a zároveň klasifikovala známku výborný piatich žiakov v triede, ktorí počas jednotlivých aktivít dosiahli najväčší počet bodov.

Na záver hodiny som viedla so žiakmi dialóg o ich názore na túto vyučovaciu hodinu, ako ju hodnotia z pozície žiakov, či by v budúcnosti privítali podobne koncipované hodiny.

Domáca úloha:

Rozhovor medzi slovanskými junákmi a cárom z ukážky majú žiaci v skupinkách /3-4 členovia/ zdramatizovať a predviesť na nasledujúcej hodine literatúry. Žiacky výstup nie je časovo obmedzený. Repliky jednotlivých postáv sa majú čiastočne zhodovať s replikami z ukážky. Dôležité je, aby sa žiacky výstup obsahovo zhodoval s ukážkou. (Príloha 2)

Použitá metóda: **inscenačná metóda - štruktúrna inscenácia**

Reflexia učiteľa na vyučovaciu hodinu:

Aj keď táto vyučovacia hodina bola časovo náročná na prípravu (príprava tajničky, osemsmerovky), splnila očakávané ciele zvolené na začiatku hodiny. Žiaci dokázali vyhľadávať kľúčové informácie v texte, pričom rýchle a správne vyhľadanie informácií pri riešení tajničky a osemsmerovky im zabezpečilo ďalšie body v hre. Vedeli vyjadriť svoj názor na konanie Slovanov, pri jednotlivých aktivitách rešpektovali názory ostatných žiakov.

Žiaci ohodnotili hodinu veľmi kladne, pozitívne ocenili využitie interaktívnej tabule, lebo nie všetky vyučovacie hodiny sa môžu z technických dôvodov zrealizovať pomocou IKT-

techniky. Ocenili tiež súťaživosť, ktorá bola medzi jednotlivými žiakmi. Keďže žiaci s najväčším počtom bodov mohli získať na hodine známky, pozorovala som u všetkých žiakov výraznú snahu správne odpovedať na jednotlivé otázky.

Metódy hry vhodne rozvíjali čitateľskú gramotnosť – čítanie s porozumením. Z realizácie tejto vyučovacej hodiny usudzujem, že tvorba tajničky a osemsmerovky by sa mohla realizovať nielen z pozície mojej osoby ako učiteľa, ale tiež v réžii žiakov, keby žiaci mali možnosť podieľať sa na tvorbe tajničky či osemsmerovky a výsledky svojej práce by dali otestovať iným skupinám v triede. Všetky ich úlohy by, samozrejme, súviseli s literárnou ukážkou.

Aj napriek frontálnej vyučovacej forme, ktorú som zvolila pre túto vyučovaciu hodinu, som nemala dojem, že by do aktivít sa zapájali len niektorí žiaci, celá trieda prejavovala aktívny prístup k jednotlivým úlohám. Snažila som sa dať priestor prejavu sa všetkým žiakom v triede (opäť to bola 15-členná skupina).

Ako negatívny prvok z pohľadu niektorých žiakov môžem uviesť rozsah textu (tri strany), ktorý som žiakom predložila, pretože mnohí zo žiakov to vnímali ako spomaľujúci prvok pri vyhľadávaní kľúčových informácií v texte, potrebných pri riešení tajničky a osemsmerovky. Tiež som mohla pozorovať, že niektorí žiaci pri prvotnom kontakte s literárnou ukážkou reagovali negatívne, pretože ukážka predstavovala časť z lyricko-epickej skladby, bola písaná formou poézie a tiež obsahovala množstvo dobových slov (archaizmy, historizmy, básnické slová). Práve tieto faktory spomaľovali príjem textu u niektorých žiakov, mnohým spôsobovali problém pri vyhľadávaní kľúčových informácií v ukážke. V budúcnosti odporúčam prečítať nahlas text s neznámymi slovami a následne tieto neznáme slová vysvetliť.

Aj napriek spomínaným negatívnym javom môžem skonštatovať, že využitie herných metód má svoje opodstatnenie aj na stredných školách vo vyučovaní slovenského jazyka a literatúry, umožňuje žiakom analyzovať text a podporovať u žiakov istú dávku súťaživosti.

3 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM KEĎ BÁČIK Z CHOCHOĽOVA UMRIE

Pri práci s literárnym textom *Keď báčik z Chochol'ova umrie* som na vyučovacej hodine využívala najmä **problémové metódy**, vychádzajúc z terminológie Kotrbu a Lacinu (2007). Postava Aduša Domanického si svojím spôsobom života, svojím charakterom žiada, aby žiaci pri práci s textom analyzovali Adušovo konanie, vzťah k okoliu, hľadali odpovede na otázky typu „prečo...“.

Zároveň pri práci s týmto textom (podobne ako aj pri iných vyučovacích hodinách) jednotlivé pracovné skupiny rozvíjali čitateľskú gramotnosť, schopnosť orientovať sa v texte, vyhľadávať kľúčové informácie.

3.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 3

TEMATICKÝ CELOK: Krátka epická próza

TÉMA: *Analýza textu, čítanie s porozumením*

PREDMET: slovenský jazyk a literatúra

ROČNÍK: prvý, stredná škola

UČEBNÉ CIELE:

kognitívne

- vyhľadať informácie v súvislom umeleckom texte
- rozlíšiť podstatné informácie od menej podstatných

afektívne

- vyjadriť svoj emocionálny a estetický zážitok z textu
- vyjadriť vlastný názor na správanie Aduša Domanického

psychomotorické

- písomnou formou vypracovať zadanú úlohu

VYUČOVACIE METÓDY : problémové metódy: heuristická metóda, úlohy na predvídanie, úlohy zostavované samostatne, diskusné metódy- diskusia v malých skupinách

VYUČOVACIE FORMY : skupinová práca

MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ PROSTRIEDKY: text z Čítanky pre 1. ročník gymnázií, zošit, písacie potreby

ÚVODNÁ - MOTIVAČNÁ ČASŤ:

/5 min./

Ako by naložil Aduš Domanický s majetkom, ktorý by zdedil od báčika z Chochol'ova?

Keďže ide o tretiu hodinu v rámci daného tematického celku, žiaci mali základné informácie o analyzovanom texte nielen z vlastného individuálneho čítania, ale aj z predchádzajúcich hodín. Úlohou žiakov bolo odpovedať na moju otázku, ktorá bola zapísaná na tabuli. Pri odpovediach žiaci vychádzali z poznatkov o prečítanom diele *Keď báčik z Chochol'ova umrie*, vychádzali z poznatkov o povahe a konaní Aduša Domanického v diele a podľa toho dotvárali svoje odpovede na danú otázku.

Pýtala som sa tiež žiakov na to, či by táto literárna postava pri zmenenom deji mala šancu prežiť, alebo či by aj s veľkým zdedeným majetkom spela k zániku (riadený

rozhovor učiteľ- žiaci, po vypočutí si viacerých doplnení, som usmerňovala žiakov k správnej odpovedi).

Použité metódy: **heuristický rozhovor a úlohy na predvídanie**

Celú túto aktivitu som smerovala k textu *Keď báčik z Chochol'ova umrie*, s ktorým žiaci pracovali počas celej vyučovacej hodiny. Jednotlivé aktivity sa obsahovo viazali k tomuto dielu. Keďže išlo o hodinu venovanú aktivitám na rozvoj čitateľskej gramotnosti, žiaci na rozdiel od motivačnej časti nepotrebovali pri práci s textom žiadne teoretické vedomosti, pri jednotlivých aktivitách vychádzali len z konkrétnych ukážok, nie celého diela.

HLAVNÁ ČASŤ:

Žiaci boli rozdelení do troch pracovných skupín. Výber žiakov do skupín bol náhodný. Náhodným výberom som pridelila žiakom čísla od jeden po tri. V každej skupine pracovali piati žiaci. Všetkým skupinám boli postupne zadávané rovnaké aktivity. Po ukončení každej aktivity skupiny prezentovali svoje riešenia. Zadávala som žiakom úlohy, usmerňovala ich činnosť a po skončení každej aktivity som vyhodnocovala spolu so žiakmi správne odpovede.

Aktivita č. 1

/10 min./

Zadanie: Doplňte do nasledujúceho textu chýbajúce údaje.

Na prázdne miesta doplňte vhodné slová z danej skupiny: **ujca, nevidela, jarmok, truhlou, desiatok, Juráň, Chochoľova, nátura, Domaniciach, Aduša**

Použitá metóda: **práca s textom – problémová úloha (doplniť chýbajúce údaje)**

Východiskový text:

Na Pavla bol v Zámostí, bola na ňom i Katrena Juráňová. Ondrej jej kúpil kúď'eľ vyliatu olovom, mosadzou obitú, a k tomu takú kotúľku, akú ešte žiadna nevesta v Domaniciach

Keď mu Juráň, načo to všetko, starý Ondrej pohodil rukou:

„Mám z čoho. Povedali ste, že nikdy neuvidím, a tu je. Aduš mi ju dnes ráno vrátil.“

„Hm...“ odpovedal „Možno bude pravda, že sa mu tá prevráti.“

Na Turice v tom istom roku náhle umrel dekan v Chochoľove. Jeho pohreb bol veľký. Boli na ňom všetci kňazi a učitelia z celého vidieka. Mŕtve telo pochovali v pod jasene. Syn jeho sestry plakal nad jeho ako dieťa. Jedni hovorili, že preto, lebo Aduš zostal na ľade, iní, že mu bolo ľúto, že musel pochovať na takú pustatinu, medzi zrúcaniny starého blahobytu...

Nech bolo, ako chcelo, ale od pána nikdy viac nikto nepočul známe slová:

„Keď báčik z umrie...“

M. Kukučín – Keď báčik z Chochoľova umrie (ukážka)

Správne poradie doplnených slov:

jarmok, nevidela, desiatok, Juráň, nátura, Domaniciach, truhlou, ujca, Aduša, Chochoľova

Aktivita č. 2

/20 min./

Zadanie: Písomne vyriešte 10 úloh zameraných na čítanie s porozumením. Šesť úloh predstavuje úlohy s výberom odpovede, zvyšné úlohy sú s otvorenou odpoveďou. Vychádzajte z predchádzajúcej ukážky.

Použité metódy: **práca s textom – problémová úloha (vybrať správne riešenie z viacerých riešení), diskusia v malých skupinách**

1. Označte pravdivé tvrdenie o danej ukážke:

- a/ nevyrovnaný dlh voči Ondrejovi Aduš splatil pred smrťou báčika
- b/ Aduš mal veľmi blízky vzťah s báčikom z Chochoľova
- c/ Adušov hmotný majetok sa po smrti dekana z Chochoľova zvýšil
- d/ vzťah Aduša s Ondrejom sa smrťou báčika zlepšil

2. V ktorom ročnom období zomrel báčik z Chochoľova?

- a/ zima b/ leto c/ jeseň d/ jar

Vypíšte z textu 1. vetu, ktorá váš výber potvrdzuje.....

3. Slovné spojenie *zostal na ľade* z ukážky znamená:

- a/ Aduš sa stal smrťou báčika z Chochoľova sirotou
- b/ Aduš prešiel výraznou zmenou vo svojom živote
- c/ Aduš nedostal majetok, ktorý po smrti báčika očakával
- d/ Aduš sa dostal pred ťažké rozhodnutie, ako má pokračovať v živote

4. Označte vlastnosť, ktorá najlepšie vystihuje Aduša z ukážky.

- a/ namyslenosť
- b/ bezradnosť
- c/ chamtivosť
- d/ lenivosť

5. Označte tvrdenie, ktoré nevystihuje danú ukážku.

- a/ spor o Ondrejov majetok
- b/ Adušov vyrovnaný dlh Ondrejovi
- c/ pohreb báčika z Chochoľova
- d/ vnútorná bezmocnosť Aduša

6. Podčiarknutý výraz sa v ukážke vzťahuje na:

- a/ Katrenu
- b/ náтуру
- c/ desiatku
- d/ nevestu

7. Napíšte miesto posledného odpočinku dekana z Chochoľova (dedina a bližšie miesto pochovania)

.....

8. Vypíšte z ukážky slovom peňažnú sumu, ktorú Aduš dlhoval Ondrejovi.

.....

9. Uved'te, v akom príbuzenskom vzťahu bol dekan z Chochoľova s Adušom.

10. Vypíšte z ukážky prvé slovo vety, ktorá hovorí o príbuzenskom vzťahu medzi dekanom z Chochoľova a Adušovou matkou.

Tabuľka 2 Správne odpovede na riešenie úloh v aktivite č. 2

Číslo úlohy	Správna odpoveď	Číslo úlohy	Správna odpoveď
1.	A	6.	C
2.	D Na Turice v tom istom roku umrel dekan v Chochoľove.	7.	štyri
3.	C	8.	desiatka
4.	B	9.	Dekan – Adušov ujec / Aduš – dekanov synovec
5.	A	10.	syn

Prameň: vlastný návrh

ZÁVEREČNÁ ČASŤ:

/10 min./

Na záver vyučovacej hodiny, po skončení aktivít, som rozdala všetkým žiakom papier na zhodnotenie práce na vyučovacej hodine, ako hodnotia prácu vo svojej skupine, koho a prečo by ohodnotili ako najaktívnejšieho člena svojej skupiny. (Príloha 3)

Na ďalšej vyučovacej hodine som vyhodnotila troch najaktívnejších členov v triede podľa žiackych hodnotení, ich výkony som klasifikovala známku výborný.

Použitá metóda: **problémové metódy - úlohy zostavované samostatne**

Na záver vyučovacej hodiny som zhodnotila prácu jednotlivých skupín a zadala žiakom domácu úlohu.

Domáca úloha:

Prečítajte si ukážku *Keď báčik z Chochoľova umrie* v Čítanke pre 1. ročník na s. 68. Navrhňte taký záver ukážky, ktorý považujete za šťastný. Vlastný záver ukážky napíšte tak, že svojím textom nahradíte posledný odsek úryvku. (min. 10 viet – max. 20 viet)

Použitá metóda: **problémová metóda - úlohy zostavované samostatne**

Reflexia učiteľa na vyučovaciu hodinu:

Vyučovaciu hodinu literatúry som realizovala s pätnástimi žiakmi, pretože hodiny literatúry sa v prvom ročníku delia s iným vyučovacím predmetom. Túto skutočnosť hodnotím pozitívne, lebo na vyučovacej hodine sa mali možnosť prejaviť všetci žiaci, aj tí menej komunikatívni. Pozorovala som to v úvodnej časti, keď sa k výroku vyjadrovali takmer všetci žiaci, predstavili svoj názor.

Zvolené ciele na začiatku vyučovacej hodiny boli splnené počas jednotlivých realizovaných aktivít. Žiaci pracovali s textom a vedeli vyhľadať kľúčové informácie, ktoré boli potrebné na vyriešenie jednotlivých úloh. V skupinovej práci rešpektovali názory ostatných členov a zároveň prezentovali svoj názor pred ostatnými žiakmi v triede. Vedeli doplniť chýbajúce informácie v texte.

Za pozitívum vyučovacej hodiny hodnotím úvodnú časť, kde som podľa reakcií žiakov sledovala, koľkí z nich mali prečítané celé dielo, lebo na poznaní charakteru a konania postavy Aduša Domanického sa zakladali žiacke odpovede. V tejto časti žiaci prezentovali a argumentovali svoje tvrdenia.

V skupinovej práci som pozorovala, že po prvotnom „šume“ v skupine, žiaci začali aktívne pracovať s textom. Pri sledovaní práce žiakov v skupinách som nemala dojem, že pracujú len niektorí jedinci, v texte vyhľadávali informácie všetci členovia skupiny. Niektoré negatívne reakcie som pozorovala pri rozboře jazykovej zložky textu (žiakom robilo problém pochopiť niektoré archaizmy).

Pre budúcu realizáciu tejto hodiny by som zvolila viac otázok s otvorenou odpoveďou a úloh na predvídanie, lebo som pozorovala, že žiaci pri záverečnej prezentácii svojej práce v skupinách radi diskutovali s ostatnými skupinami o správnosti svojho tvrdenia, ktoré vychádzalo z textu. V žiakoch sa tým formujú vyjadrovacie schopnosti a kultivujú komunikačné spôsobilosti (kompetencie).

Za pozitívum môžem tiež označiť reakcie žiakov na reflexie z vyučovacej hodiny, aktivitu „ohodnot' sa“. Z niekoľkoročných pedagogických skúseností som zistila, že žiakom sa páči, že môžu vyjadriť svoj názor na vyučovaciu hodinu, jej priebeh a tiež že môžu ohodnotiť prácu jednotlivých členov zo svojej skupiny. Podľa môjho názoru schopnosť hodnotiť svoju činnosť, ale aj prácu iných je pre život dôležitá spôsobilosť (kompetencia).

4 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM ŤAPÁKOVCI

Z povinných literárnych textov pre stredné školy žiaci v 1. ročníku pozitívne prijímajú novelu Ťapákovci. Keďže v texte sa objavujú dve silné a zároveň protikladné postavy Anča a Iľa, využila som na realizovanej vyučovacej hodine najmä **diskusné metódy** (brainstorming, Vennov diagram, cinquain skupinová diskusia), aby žiaci tak mali možnosť na základe literárnej ukážky diskutovať, porovnávať dve ženské postavy.

Aj pri tejto vyučovacej hodine všetky aktivity smerovali k rozvoju čitateľskej gramotnosti, žiaci informácie potrebné pri riešení jednotlivých aktivít čerpali len z literárnej ukážky, ktorú mali na hodine.

4.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 4

TEMATICKÝ CELOK: Krátka epická próza

TÉMA: *Novela - čítanie s porozumením*

PREDMET: slovenský jazyk a literatúra

ROČNÍK: prvý, stredná škola

UČEBNÉ CIELE:

kognitívne

- identifikovať kľúčové slová textu pri dopĺňaní cinquainu
- rozlíšiť spoločné a rozdielne znaky postáv Anče a Iľe

afektívne

- vyjadriť svoj emocionálny a estetický zážitok z textu
- vyjadriť vlastný názor na postavenie žien v texte

psychomotorické

- písomnou formou vypracovať zadanú úlohu
- vytvoriť brainstorming o Ťapákovcoch

VYUČOVACIE METÓDY : diskusné metódy – brainstorming, myšlienková mapa, cinquain, Vennov diagram, diskusia v malých skupinách

VYUČOVACIE FORMY : skupinová práca

MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ PROSTRIEDKY: text z Čítanky pre 1. ročník gymnázií, papier, písacie potreby, tabuľa

ÚVODNÁ – MOTIVAČNÁ ČASŤ

/ 5 min./

Úvod vyučovacej hodiny som začala rozhovorom so študentmi o tom, aké má dnes žena postavenie v rodine.

Aké postavenie v súčasnosti má žena v rodine? Je muž hlavou rodiny a žena jeho krkom? /súhlasíte s výrokom?/

Použité metódy: **problémová metóda, motivačný rozhovor**

Touto aktivitou som rozvíjala u študentov schopnosť prezentovať svoj názor v skupine a postupne ich tak pripravovala na ukážku, v ktorej dominantnú úlohu zohrávali dve ženy – Iľa a Anča.

HLAVNÁ ČASŤ

/ 5 min./

Po rozhovore v úvodnej časti každý žiak dostal ukážku z diela Ľapákovci. Úlohou žiakov bolo formou tichého čítania prečítať si tento text. Keďže sa žiaci s dielom Ľapákovci stretli na hodine prvýkrát, upozornila som ich na dôsledné čítanie textu, pretože v tejto ukážke sa skrývali všetky informácie potrebné na vyriešenie aktivít č.1 a aktivít č. 2.

Východiskový text:

Nastala jar. Lúče slnca otepleli, ľud sa chvatom berie do jarných prác. Iba u Ľapákov po dvore postávajú chlapi a nemôžu zo seba striasť zimnú lieň. Nemôžu sa nahútať, či dnes ísť začať oračku, či nie. Role síce túžia už za pluhom – no nie je piatok, ale streda. U Ľapákov však odjakživa v iný deň nezačínali práce.

U Ľapákov je veľa národa. Štyria bratia so ženami a deťmi, piaty, najmladší, Mišo je ešte mládencom. Jedna dievka Anča, tridsaťročná – nevydatá. Nevydala sa je mrzáčkou. Ešte v detstve jej lámká telo pokazila. Nechodí, len na dlaniach a kolenách sa vláči po chyži. Po driek je pekná, tvár má dosiaľ krásnu, ale nohy si vystrieť nemôže...

Najstaršia nevesta Il'a, prezývaná kráľovná, braná od Jablonckov, myslí, že veslo jej náleží, i drží ho v ruke, no z ostatných ani jedna nie je s tým spokojná, a najnespokojnejšia je Anča – mrzáčka s peknou tvárou. Ona k nenávisti popudzuje ešte i druhé. Chce rozkazovať a vždy to chce, čo nechce Il'a, ktorú nik nemá rád, lebo sa vyvyšuje nad všetky druhé. Je i v obecnej službe: je babickou. Poučuje, majstruje a chce zručiť staré obyčaje, zakorenené odjakživa u Ľapákov.

Veľa ľudí u Ľapákov... Keď sa všetci zídu, temer nestačia lavice. Ľudu dost, ale je to chyba, že nieto hlavy v dome. Ešte kým stará gazdiná, ich mať, žila, bolo ako-tak. Ale ako ona v pomínulú zimu zložila ustaté kosti do hrobu, jej pozostalí sú ako ovce bez pastiera.

B. Slančíkova-Timrava – Ľapákovci (ukážka)

V triede bolo opäť pätnásť žiakov, ktorí boli rozdelení do troch pracovných skupín po piatich žiakov. Výber skupín bol náhodný, žiaci si žrebovali kartičky s číslami 1, 2, 3 a podľa získaného čísla sa zaradili do pracovnej skupiny, po krátkej diskusii v skupinách si určili svojich hovorcov. Zadávala som im postupne jednotlivé aktivity (všetky skupiny riešili rovnaké úlohy), po každej z nich nasledoval žiacky výstup, kde bola pred ostatnými žiakmi prezentovaná práca celej skupiny. Zároveň som pripomenula všetkým žiakom, že hlavné slovo pri prezentovaní práce nemá len hovorca skupiny, ale pri argumentácii názorov sa pripájajú aj ďalší členovia.

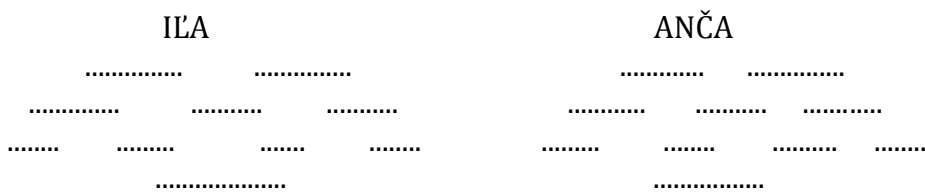
Aktivita č. 1

/15 min./

Zadanie: Vyhl'adajte potrebné informácie v texte tak, aby ste mohli doplniť údaje do dvoch tabuliek o ženských postavách z ukážky - Il'a a Anči. Pri zostavovaní riadkov sa riadte pokynmi vyučujúceho.

Použitá metóda: **metóda cinquain, diskusia v malých skupinách**

Na úvod som vysvetlila žiakom podstatu metódy cinquain: v prvom riadku majú už žiaci na papieri zapísané meno ženskej postavy Il'a (Anča), do druhého riadku majú zapísať dve slová (prídavné mená) vyjadrujúce vlastnosti Il'e (Anče), do tretieho riadku majú zapísať tri slová (slovesá) vyjadrujúce činnosť typickú pre Il'u (Anču), vo štvrtom riadku majú doplniť štvorslovné spojenie (vetu), ktorá vystihuje Il'u (Anču) a v piatom riadku doplniť jedno slovo, ktoré je prezývkou (synonymom) pre Il'u (Anču). (Príloha 4)

Obrázok 5 Cinquain na literárne postavy

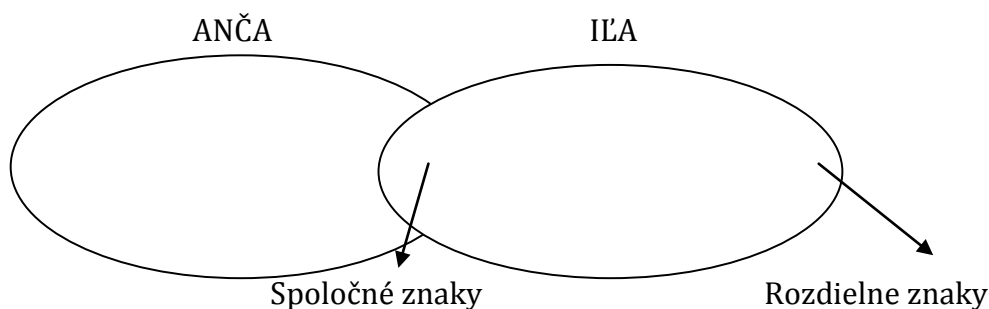
Prameň: vlastný návrh

Aktivita č. 2

/ 15 min./

Zadanie: Nájdite v ukážke spoločné a rozdielne znaky dvoch ženských postáv - Anča a Iľa a získané informácie zapíšte do diagramu. (Podstata Vennovho diagramu je zakreslená na tabuli.)

Použitá metóda: **Vennov diagram**

Obrázok 6 Vennov diagram na literárne postavy

Prameň: vlastný návrh

Žiaci po ukončení skupinovej práce prezentovali výsledky svojej práce pred ostatnými skupinami v triede. (Príloha 4) Svoje tvrdenia (vlastnosti, znaky, ktoré použili do diagramu) argumentovali vetami z textu.

ZÁVEREČNÁ ČASŤ

/ 5 min./

Na záver vyučovacej hodiny som zhodnotila prácu jednotlivých skupín a na zistenie spätnej väzby som poprosila žiakov o krátky postreh z vyučovacej hodiny. Rozdala som im papiere s nasledujúcim textom.

Na vyučovacej hodine sa mi páčilo.....

Na vyučovacej hodine sa mi nepáčilo.....

Takúto ďalšiu hodinu by som uvítal / neuvítal.

/ nehodiaci sa údaj prečiarknite/

Domáca úloha:

Vytvorte brainstorming/ myšlienkovú mapu o Ľapákovcoch. Vychádzajte z poznatkov v ukážke. Žiaci, ktorí majú už prečítanú celú novelu, môžu vytvoriť brainstorming z celého diela. (Príloha 4)

Použitá metódy: **brainstorming , úloha zostavovaná samostatne**

Reflexia učiteľa na vyučovaciu hodinu:

V tomto prípade išlo o druhú hodinu v rámci tematického celku, ktorý sa zameriaval na novelu a jej charakteristické znaky. Ciele, ktoré som si stanovila na začiatku hodiny, sa splnili realizovaním jednotlivých aktivít. Žiaci pomocou Vennovho diagramu dokázali v texte vyhľadávať spoločné a rozdielne znaky dvoch ženských postáv. Vedeli vyjadriť svoj názor a zároveň rešpektovať názory ostatných členov na postavenie žien v spoločnosti, pri tvorbe cinquainu vyhľadávali kľúčové informácie z textu a dopĺňali do tabuľky.

Aj na tejto vyučovacej hodine som mohla pozorovať pozitívnu klímu v triede. Išlo o skupinu pätnástich žiakov, z ktorých každý mal možnosť aktívne sa prezentovať. Žiaci kladne ocenili tímovú prácu a najmä súťaživosť medzi skupinami. Čo sa týka skupín, boli zostavované náhodným výberom, aj napriek tomu som nepozorovala výrazne silnú či výrazne slabú pracovnú skupinu. Činnosť skupín nevychádzala z ich vedomostnej úrovne, ale len zo schopnosti pracovať s textom a z efektívneho rozdelenia práce na parciálnych úlohách. Skupiny boli vyrovnané svojím pracovným tempom.

Pri jednotlivých aktivitách som sledovala, že žiaci vychádzali pri riešení úloh nielen z explicitných informácií v ukážke, ale nachádzali údaje vyjadrené implicitne, čiže „čítali medzi riadkami“. Svoje tvrdenia vedeli pohotovo argumentovať vetami či slovnými spojeniami z textu.

Aj keď sa s metódami cinquain a Vennov diagram pri práci s textom stretli žiaci 1. ročníka po prvýkrát, všeobecne môžem skonštatovať, že aktivity ich zaujali a budem ich v budúcnosti uplatňovať častejšie, žiaci pomocou týchto metód lepšie pochopili text, vedeli ho analyzovať a ďalej s týmto textom pracovať. Mali pocit, že sa hrali a učenie bolo pre nich zážitkové.

Pre budúcu realizáciu vyučovacej hodiny by som však navrhovala uviesť pri aktivitách č.1 a č.2 presný počet vlastností, znakov literárnych postáv Il'a a Anča.

5 PRÁCA S LITERÁRNÝM TEXTOM MACO MLIEČ

Pri práci s literárnym textom Maco Mlieč som sa zamerala na konkrétne aktivizujúce metódy, vychádzajúc z poznatkov Lokšovej a Lokšu (2003), **metódu štyroch rohov a inscenačné metódy**. Realizácia týchto metód si vyžadovala skupinovú prácu žiakov, kde by žiaci navzájom spolupracovali a vzájomnou pomocou jednotlivých členov v skupine dopracovali sa k riešeniu postupne zadávaných aktivít.

Realizácia spomínaných metód si vyžadovala menší počet žiakov v triede, aby sa každý žiak mohol prejaviť svojou aktivitou a mohol tak priložiť ruku k výslednému dielu.

5.1 Scenár vyučovacej hodiny č. 5

TEMATICKÝ CELOK: Krátka epická próza

TÉMA: *Postava a rozprávač*

PREDMET: slovenský jazyk a literatúra

ROČNÍK: prvý, stredná škola

UČEBNÉ CIELE:

kognitívne

- vyhľadať kľúčové informácie v nesúvislom texte
- rozlíšiť podstatné informácie od menej podstatných

afektívne

- vyjadriť vlastný názor na konanie a správanie Maca Mlieča a gazdu

psychomotorické

- zahrať komunikačnú situáciu podľa zadania

VYUČOVACIE METÓDY : brainstorming, metóda štyroch rohov, situačná metóda – bibliografická metóda, inscenačná metóda, diskusná metóda

VYUČOVACIE FORMY : samostatná práca, skupinová práca

MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ PROSTRIEDKY: čítanková ukážka diela Maco Mlieč, ukážka nesúvislého textu – štruktúrovaný životopis, veľké papiere, písacie potreby

ÚVODNÁ - MOTIVAČNÁ ČASŤ:

/ 5 min./

*Názov pre film v čistom DVD- obale
(bude v ňom hrať postava Maco Mlieč)*

Na začiatok vyučovacej hodiny som položila na stôl čistý obal z DVD- filmu. Vyzvala som žiakov, aby vytvorili výstižný názov filmu, ktorý by mal byť napísaný na tomto prázdnom obale a zároveň, aby uviedli aj stručnú informáciu o tomto filme (druh filmu, zameranie, veková základňa).

Použité metódy: **brainstorming, problémová metóda**

Žiaci chodili spontánne zapisovať názov filmu na tabuľu, pričom bližší popis filmu predviedli z miesta ústnou formou po mojom vyzvaní. Mohlo ísť o názvy existujúcich filmov s ich charakteristikou, prípadne o vymyslené filmové názvy aj s ich obsahom. Cieľom tejto aktivity bolo, aby žiaci postavu Maca Mlieča videli v širších súvislostiach.

Touto aktivitou sa snažila u žiakov rozvíjať ich vlastný názor, schopnosť prezentovať vlastné záujmy v skupine a tiež ich pripraviť na prácu s textom. Zároveň všetci zúčastnení v triede mali možnosť spoznať filmové záujmy ostatných členov, možnosť zapojiť Maca Mlieč ako rolu vo filme. Svoj názor na film, v ktorom by si zahrála postava Maco Mlieč, som prezentovala pred triedou aj ja spolu s argumentáciou.

HLAVNÁ ČASŤ:

V triede som pracovala s 15 žiakmi, ktorí sa zoskupili podľa vlastného výberu do trojíc, čiže vytvorili 5 pracovných skupín. Každá skupina pracovala s čítankovým textom Maco Mlieč (Čítanka pre 1. ročník gymnázií, s. 80-85), ktorý si už pred hodinou mali doma prečítať. Úlohou skupín bolo vyhľadávať informácie o Macovi Mliečovi z čítankového textu. Do štyroch rohov v triede som rozmiestnila po jednom veľkom papieri. Na každom z nich bolo napísané zadanie o Macovi Mliečovi, úlohou žiakov bolo vyhľadávať informácie z textu na základe konkrétneho zadania v jednotlivých rohoch (informácie sa mali týkať vzhľadu, rodinného zázemia, vlastností Maca Mlieča).

Roh č. 1 - ako vyzerá Maco Mlieč (vonkajší vzhľad)

Roh č. 2 - rodinné zázemie Maca Mlieča (jeho rodina)

Roh č. 3 - pozitívne vlastnosti Maca Mlieča

Roh č. 4 - negatívne vlastnosti Maca Mlieča

Zadala som všetkým skupinkám rovnaké úlohy.

Aktivita č. 1

/20 min./

Zadanie: Zapíšte na papiere umiestnené v štyroch rohoch učebne údaje o Macovi Mliečovi podľa zadaní v jednotlivých rohoch učebne. Informácie čerpajte z ukážky v čítanke.

Skupinky prechádzajú od jedného rohu učebne k druhému, pričom na papier zapíšu len odpovede vo forme slov, slovných spojení, ostatný komentár si nechávajú na diskusiu. (Príloha 5)

Použitá metóda: **metóda štyroch rohov**

Po ukončení práce skupín žiaci analyzujú odpovede na jednotlivých papieroch. Slovo majú postupne tie skupiny, ktoré zapísali svoju informáciu o Maco Mliečovi. Svoj výber odôvodňujú pred ostatnými žiakmi, pričom tí môžu s ich názorom súhlasiť, alebo ak nesúhlasia, uvádzajú svoje tvrdenia, ktorými by podložili správnosť ich názoru. Všetky tvrdenia musia byť priamo či nepriamo podopreté ukážkou Maco Mlieč. Aj táto aktivita smeruje k formovaniu estetického zážitku o diele, ale aj rozvoju čitateľskej gramotnosti, keďže informácie žiaci nachádzajú priamo v čítankovom texte.

Použitá metóda: **diskusná metóda – diskusia v skupinách**

Aktivita č. 2

/15 min./

Druhá aktivita obsahovo nadväzovala na predchádzajúcu. Skupinky naďalej pracovali s textom – Maco Mlieč.

Zadanie: Vytvorte komunikačnú situáciu, zahrajte scénu, stretnutie Maca Mlieča s gazdom na sklonku Macovho života, keď sa chce Maco s gazdom porátať a poďakovať

mu za službu na dvore. (Dvaja z trojčlennej skupiny zahrajú scénu a tretí člen skupiny bude rozprávačom, ktorý vovedie divákov do deja.)

Použitá metóda: **inscenačná metóda – neštruktúrne inscenácie**

Počas prípravy scény som sledovala prácu jednotlivých skupín. Východiskom pre komunikačnú situáciu bol text z čítanky. Všetky otázky a odpovede mali vychádzať z informácií v texte. Žiaci sledovali, či sa postava Maca Mlieča v dialógu charakterovo menila.

Skupiny po päťminútovej príprave prezentovali hranie rol. Viedli medzi sebou dialóg (do 10 replík), pričom rozprávač ich uviedol do deja. Išlo o improvizáciu, takže čas na prípravu bol postačujúci.

ZÁVEREČNÁ ČASŤ

/5 min./

Na záver vyučovacej hodiny som ohodnotila prácu jednotlivých skupín a zadala žiakom domácu úlohu. Rozdala som žiakom ukážku štruktúrovaného životopisu - kosru, ktorá bude východiskom pre tvorbu domácej úlohy.

Domáca úloha:

Vytvorte štruktúrovaný životopis pre postavu Maca Mlieča, informácie čerpajte z ukážky Maco Mlieč v Čítanke pre 1. ročník. Chýbajúce údaje vhodne doplňte tak, aby súviseli s dobou a prostredím, v ktorom Maco Mlieč žil.

Použité metódy: **situačná metóda – bibliografická metóda, úloha samostatne zostavovaná**

Reflexia učiteľa na vyučovaciu hodinu:

Na túto vyučovaciu hodinu sa museli žiaci pripraviť doma, a to prečítaním si ukážky diela Maco Mlieč z Čítanky pre 1.roč. Viem, že som nepracovala s „ideálnymi“ žiakmi, lebo som si všimla na úvod hodiny, že niektorí z nich si úlohu prečítať doma text náležite nespĺnili, ale po prvej aktivite už s textom vedeli pracovať a orientovali sa v ňom.

Z hľadiska ukážok, s ktorými sme na hodine pracovali, sa táto vyučovacia hodina líšila od predchádzajúcich hodín. Čitateľskú gramotnosť rozvíjali žiaci pri práci s ukážkami publicistického a administratívneho charakteru. Zároveň druhá ukážka – štruktúrovaný životopis plnila úlohu učebného textu pre nasledujúcu vyučovaciu hodinu.

Hodina splnila očakávané ciele, žiaci pri riešení úloh vedeli pracovať s literárnym textom, vyhľadávali potrebné informácie, rozlišovali podstatné informácie od menej podstatných (napr. pri opise Maca, spôsobe jeho života). Dokázali zahrať komunikačnú situáciu podľa zvoleného zadania, pričom vyjadrovali svoj názor a zároveň rešpektovali názory ostatných žiakov na literárnu postavu.

Z pozorovania práce žiakov v skupinách som opäť nadobudla pocit, že žiaci radi riešia úlohy s otvorenou odpoveďou. Ukážky na vyučovacej hodine už predstavovali texty umeleckej podoby, ktoré si žiaci mali prečítať doma, a tak sa pripraviť na hodinu. Aj napriek týmto skutočnostiam som nepozorovala problémy s vyhľadávaním informácií,

skôr som nadobudla pocit, že žiaci radi diskutujú a konfrontujú svoj názor s okolím, podložiac to umeleckým textom. Je zaujímavé, že žiaci získavali informácie z literárnej ukážky nielen pre plnenie úloh v jednotlivých aktivitách, ale tiež aj pre osobné záujmy, niektorí mali empatický postoj k literárnej postave a tvrdili, že autor postave veľa nadelil negatívnych javov v živote.

Za menší nedostatok možno zhodnotiť hranie rol, pretože tu mali niektorí žiaci problém s tvorbou pohotovej repliky v dialógu pri zahraní komunikačnej situácie, ale tento jav som pozorovala len pri niektorých skupinkách, ktoré mali ťažkosti pri prezentovaní sa na verejnosti. V budúcnosti odporúčam na vyučovacích hodinách častejšie využívať inscenačné metódy, a to nielen pri rozbere umeleckých textov.

Všeobecne môžem zhodnotiť, že hodina mala dynamický priebeh. Ciele, ktoré som si stanovila na začiatku hodiny, boli realizovaním jednotlivých aktivít splnené. Žiaci vedeli vyhľadávať kľúčové informácie z textu, ktoré boli potrebné na vyriešenie jednotlivých úloh. V texte dokázali nájsť informácie nielen explicitne vyjadrené, ale opierali sa aj o informácie vyjadrené implicitne. Pri otázkach s otvorenou odpoveďou vedeli vyjadriť svoj názor a zároveň v skupinovej práci rešpektovali názor svojich spolužiakov. Žiaci tiež dokázali zahrať komunikačnú situáciu podľa zadanej úlohy, pričom táto aktivita ešte viac zomkla žiakov k tímovej práci.

Pre budúcu realizáciu vyučovacích hodín odporúčam využívať na rozvoj čitateľskej gramotnosti súvislé i nesúvislé texty a tiež častejšie používať texty s aktuálnou problematikou.

Pre budúcu realizáciu vyučovacích hodín odporúčam zapájať čo najväčší počet žiakov k slovnému prejavu pred triedou, aby sa tak rozvíjali ich komunikačné zručnosti a schopnosť sebareprezentácie.

ZÁVER

Pedagogická prax mi ukázala, že správnym zvolením vyučovacích metód pri rozbere literárnych textov, žiaci vyjadrovali pozitívne reakcie na text, ktorý vznikol v dobe, ktorá je „na míle vzdialená“ od dnešného sveta. Aj keď zo začiatku prijímali žiaci povinné literárne texty negatívne, po skončení aktivít vyjadrovali pozitívne reakcie a menili svoj pohľad na konkrétne dielo. Najväčším dôkazom správneho výberu metódy bolo, keď žiaci na základe krátkej literárnej ukážky z vyučovacej hodiny boli motivovaní k individuálnemu čítaniu literárnych diel.

Celá OPS má byť skôr námetom, jednou z možností, ako sa dá učiť ináč, ako do práce zapojiť žiaka, a to tak, aby to nepovažoval za príťaž, nevnímal to ako istú „nezáživnú“ povinnosť, naopak, aby sám dobrovoľne participoval na svojom vlastnom, osobnom vzdelávaní. Keďže všetky odprezentované vyučovacie metódy pri práci s literárnymi textami boli reálne uskutočnené, v reflexii na vyučovaciu hodinu som poskytla autentické reakcie, uviedla som pozitíva i návrhy možných „vylepšení“.

Keďže v OPS som využívala aktivizujúce metódy, ktoré menia žiaka z pasívneho na aktívneho člena vo vyučovacom procese, dajú sa tieto metódy uplatniť aj v iných predmetoch (samozrejme, v podmienkach daného predmetu – umenie a kultúra, občianska náuka, dejepis, geografia).

Predostreté spôsoby práce s literárnymi textami sa dajú tiež uplatňovať aj pri práci s textami v iných ročníkoch gymnázia (keďže v mojej OPS som sa venovala len 1. ročníku), závisí to od vyučujúceho, akú vyučovaciu metódu pri práci s literárnym textom si zvolí. Jednotlivé vyučovacie metódy, opísané v OPS, vyučujúci môžu použiť aj pri rozbere neumeleckých (súvislých či nesúvislých) textov.

Pedagogická prax mi ukázala, že práca s literárnymi textami sa efektívnejšie realizovala v triedach s menším počtom žiakov, pri jednotlivých aktivitách bol priestor na vyjadrenie sa všetkých žiakov v triede. V mojej OPS boli zrealizované aktivity, ktoré prebiehali na hodinách literatúry s polovicou žiakov z triedy (hodiny literatúry boli delené s iným vyučovacím predmetom).

Ako som uviedla, OPS ponúka možnosti využitia takých vyučovacích metód pri práci s literárnymi textami, ktoré poskytujú obrovský priestor na realizáciu žiakov, rozvíjajú u žiakov kritické myslenie, kreativitu, kooperatívne zručnosti, ponúkajú žiakovi priestor na verejnú (pred spolužiakmi a učiteľom) prezentáciu, žiak môže na vlastnej koži okúsiť, aké to je, keď má vystupovať pred poslucháčmi a prezentovať výsledky svojej práce. Učí sa počúvať i klásť otázky; učí sa vystupovať, viesť dialóg, čo môže byť v budúcnosti preňho veľkou výhodou.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. DVOŘÁK, K. 2009. Čítanka pre1. Ročník gymnázií a stredných odborných škôl. Harmanec. 2009. ISBN: 978-80-8042-573-9
2. KOTRBA, T.- LACINA, L. 2007. Praktické využití aktivizačních metod ve výuce. Praha. 2007. ISBN: 978-80-87029-12-1
3. LOKŠOVÁ, I. – LOKŠA, J. 2003. Tvorivé vyučovanie. Praha. 2003. ISBN: 8024703742

Internetové zdroje

4. Nárečový a slangový slovník slovník. [online]. [cit. 7. februára 2015]. Dostupné na www: <http://www.mojslovník.sk/narecovy-slangovy-slovník/A>
5. Smajlíky na žiacke hodnotenie. [cit. 5. februára 2015]. Dostupné na www: <http://pokec.azet.sk>

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Aktivity žiakov pri práci s básňou z Valaskej školy mravúv stodola

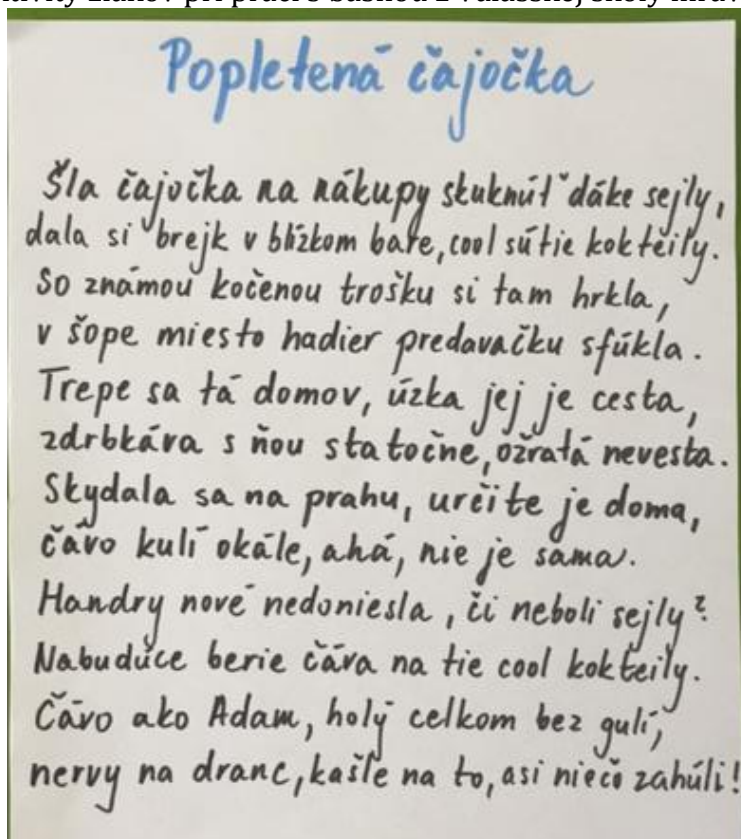
Príloha 2 Aktivity žiakov pri práci s textom Mor ho!

Príloha 3 Sebahodnotenie práce žiakov na hodine

Príloha 4 Aktivity žiakov pri práci s textom Ťapákovci

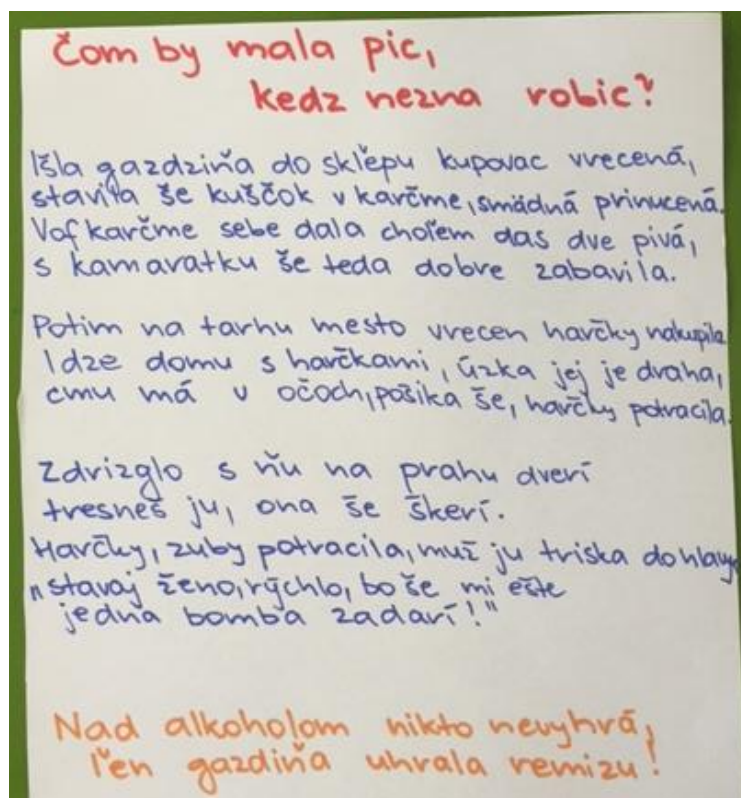
Príloha 5 Aktivity žiakov k dielu Maco Mlieč

Príloha 1 Aktivity žiakov pri práci s básňou z Valašskej školy mravív stodola

Obrázok 7 Transformácia básne na slangovú podobu (žiacka práca)

Prameň: vlastný archív

Obrázok 8 Transformácia básne na nárečovú podobu (žiacka práca)

Prameň: vlastný archív

Obrázok 9 Žiacky komentár počas scény Opitá gazdiná

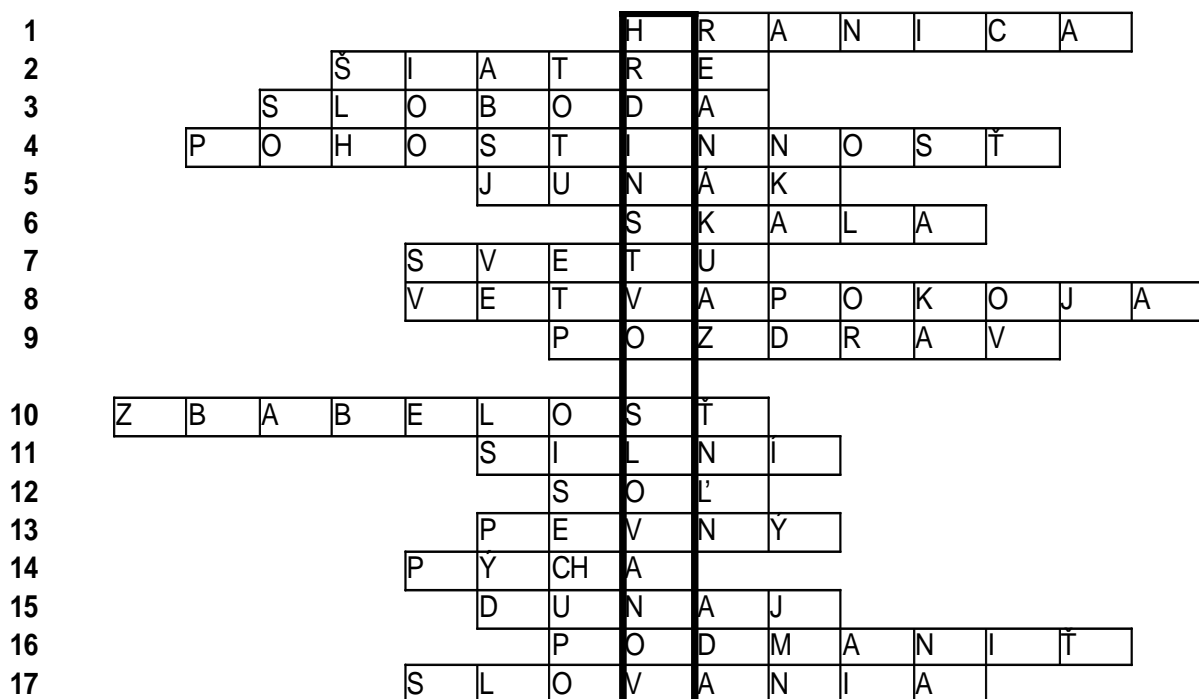
Prameň: archív školy

Obrázok 10 Opitá gazdiná prichádza domov

Prameň: archív školy

Príloha 2 Aktivity žiakov pri práci s textom Mor ho!

Obrázok 11 Vyriešená tajnička

Prameň: vlastný návrh

Vlastnosti Slovanov:

Slovania boli.....**veriaci, spravodliví, modrookí, slávni, mohutní, pohostinní, hrdí, pyšní, slobodní, pracovití, vysokí, dobrí, spurní, plavovlasí, odvážni**

Osemsmerovka:

S	P	R	A	V	O	D	L	I	V	Í	S
L	O	M	O	D	R	O	O	K	Í	Í	S
O	H	I	N	V	Á	L	S	N	T	Í	P
Í	O	V	A	N	Í	Í	D	I	K	R	U
N	S	N	E	D	N	O	V	O	J	B	R
T	T	D	R	Š	B	O	S	E	S	O	N
U	I	H	Y	O	C	Y	A	L	A	D	Í
H	N	P	L	A	V	O	V	L	A	S	Í
O	N	S	R	K	I	C	A	I	R	E	V
M	Í	P	I	N	Ž	Á	V	D	O	A	Ť

Obrázok 12 Vyriešená osemsmerovka

Prameň: vlastný návrh

Obrázok 13 Príchod slovanskej družiny

Prameň: archív školy

Obrázok 14 Súperenie medzi Slovanmi a rímskym cárom

Prameň: archív školy

Príloha 3 Sebahodnotenie práce žiakov na hodine

Ohodnoťte sa:

Označte smajlíka, ktorý najlepšie vystihuje vaše pocity po vyriešení úloh v skupine, v ktorej ste pracovali. Priložte k nemu slovný komentár.

Obrázok 15 Smajlíky

Prameň: <http://pokec.azet.sk>

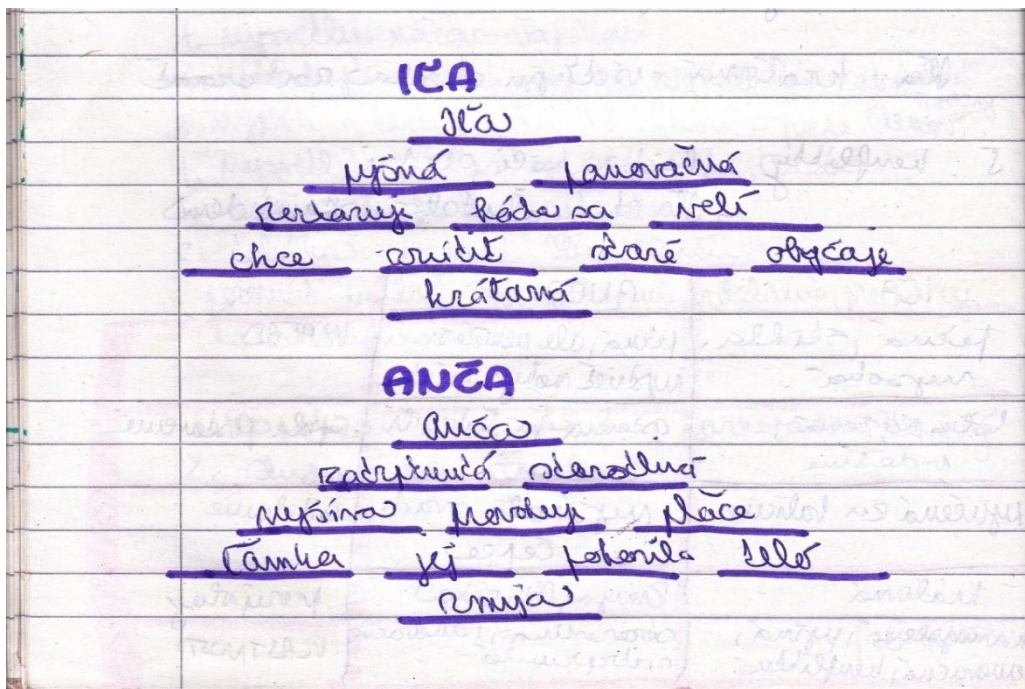
Komentár:

.....
.....

Navrhните meno člena vašej skupiny, ktorý aktívne pracoval na vyučovacej hodine, svoj výber tiež zdôvodnite:

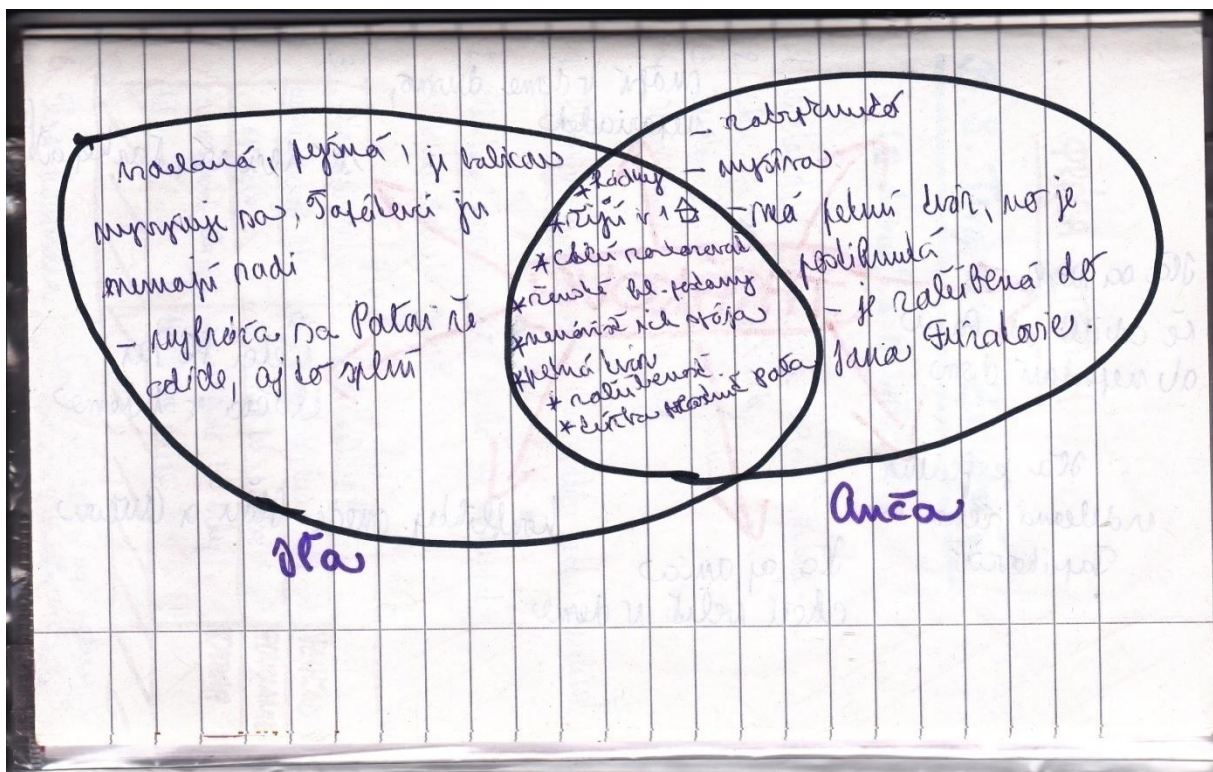
.....
.....

Príloha 4 Aktivity žiakov pri práci s textom Ľapákovci

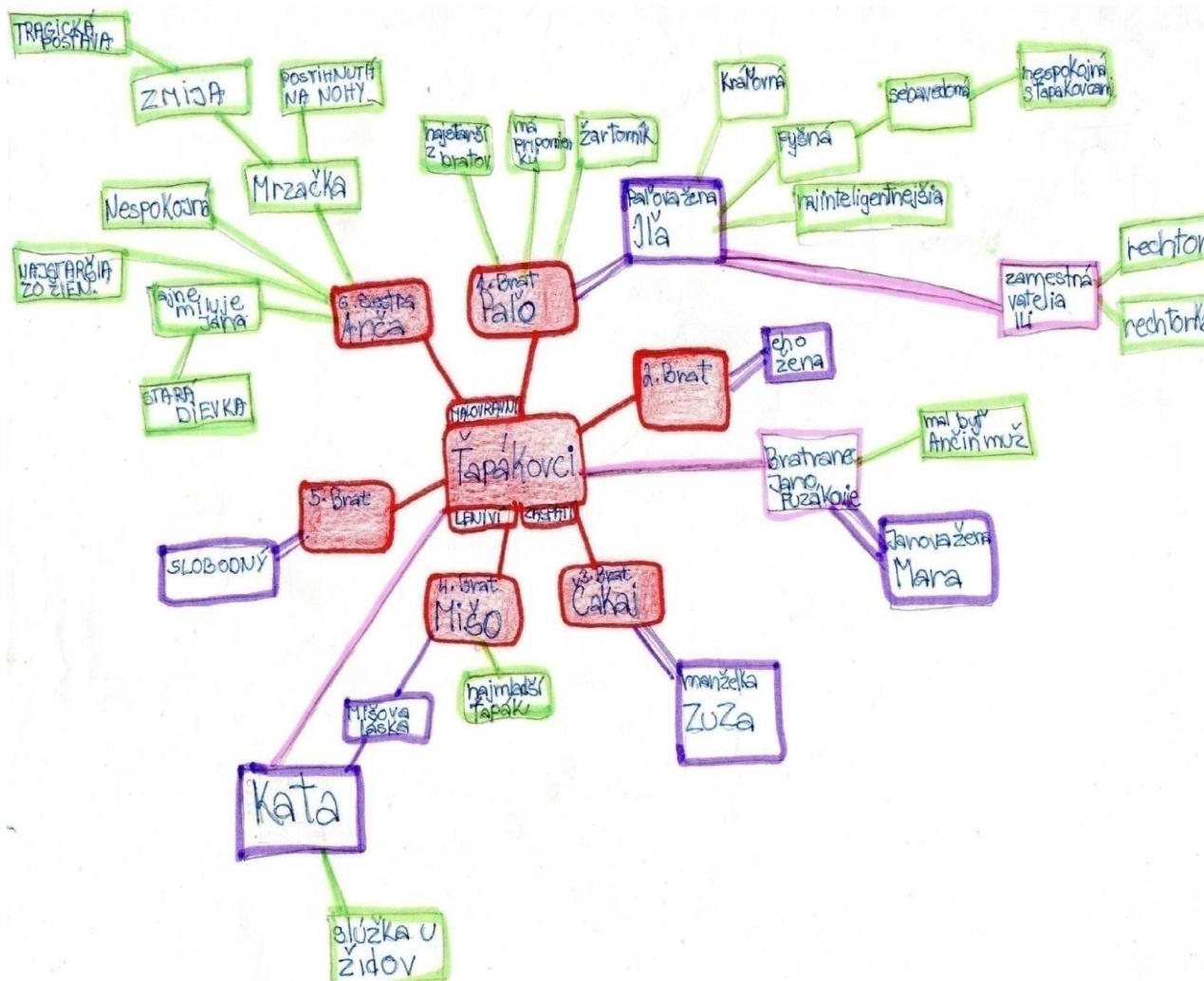
Obrázok 16 Ukážka cinquainu (žiacka práca)

Prameň: vlastný archív

Obrázok 17 Ukážka Vennovho diagramu (žiacka práca)

Prameň: vlastný archív

Obrázok 18 Brainstorming z románu Ľapákovci (žiacka práca)

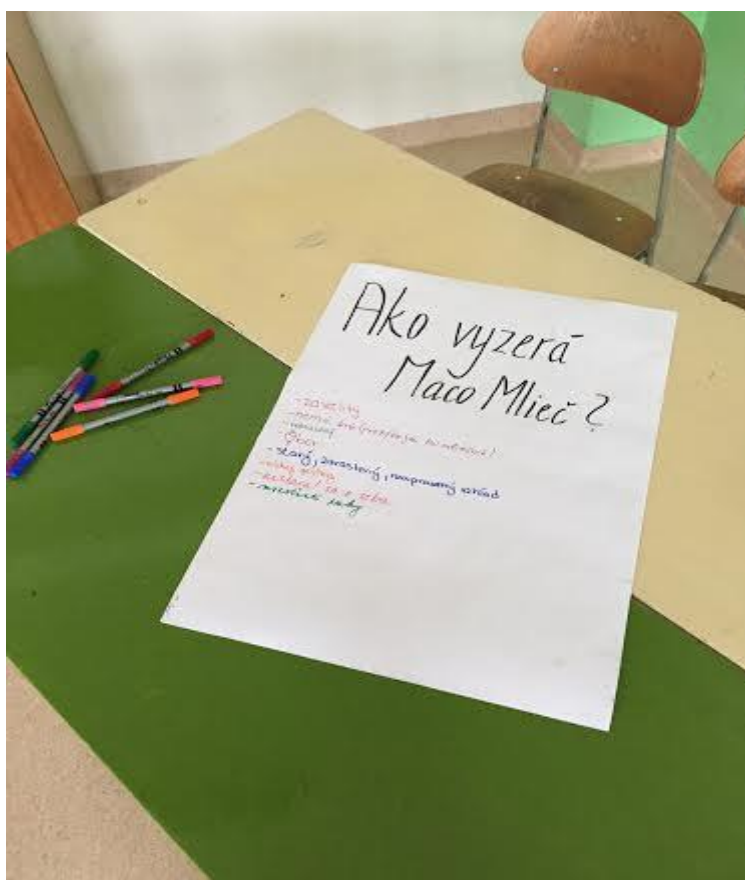
Prameň: vlastný archív

Príloha 5 Aktivity žiakov k dielu Maco Mlieč

Obrázok 19 Žiacka práca v skupinách počas metódy štyroch rohov

Prameň: vlastný archív

Obrázok 20 Zadanie v rohu č.1 aj s odpoveďami žiakov

Prameň: vlastný archív